

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Naczelny Sąd Administracyjny, www.nsa.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Supreme Administrative Court]. Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Supreme Administrative Court for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Naczelny Sąd Administracyjny, www.nsa.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Naczelnego Sądu Administracyjnego]. Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Naczelny Sąd Administracyjny wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

PIERWSZA SEKCJA

SPRAWA BURDOV przeciwko ROSJI (Nr 2)

(Skarga nr 33509/04)

WYROK

STRASBURG

15 stycznia 2009 roku

OSTATECZNY

04/05/2009

Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 § 2 Konwencji.

W sprawie Burdov przeciwko Rosji (nr 2),
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Pierwsza Sekcja), zasiadając jako
Izba w składzie:

Christos Rozakis, *Przewodniczący*,
Anatoly Kovler,
Elisabeth Steiner,
Dean Spielmann,
Sverre Erik Jebens,
Giorgio Malinverni,
George Nicolaou, *sędziowie*,
oraz André Wampach, *Zastępca Kanclerza Sekcji*,
obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 16 grudnia 2008 r.,
wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

[Paragrapy 1-5 wyroku pominięte]

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

[Paragrapy 6-45 wyroku pominięte i zastąpione tłumaczeniem poniższego streszczenia przygotowanego przez Kancelarię Europejskiego Trybunału Praw Człowieka]

Streszczenie stanu faktycznego¹: Od 1997 roku skarżący wielokrotnie pozywał kompetentne władze Państwa o wypłatę świadczeń socjalnych w związku ze swoim udziałem w działaniach ratunkowych po wybuchu elektrowni atomowej w Czarnobylu. Sądy uznawały jego skargi za zasadne, ale wiele wyroków w różnych okresach nie zostało wykonanych. W 2000 roku skarżący wniósł pierwszą skargę do Trybunału Europejskiego dotyczącą niewykonania orzeczeń sądów krajowych. W 2002 roku Trybunał stwierdził naruszenia art. 6 Konwencji i art. 1 Protokołu nr 1 (zob. *Burdov przeciwko Rosji*, skarga nr 59498/00). W uchwale z 2004 roku Komitet Ministrów Rady Europy wskazał, że w przewidzianym czasie Rząd wypłacił skarżącemu kwotę słusznego zadośćuczynienia zasądanego wyrokiem z

¹ Źródło: Nota informacyjna na temat orzecznictwa Trybunału nr 115, styczeń 2009 (*Information Note on the Court's case-law No. 115, January 2009*)

2002 roku. Dostrzegł również środki podjęte w odniesieniu do osób znajdujących się w sytuacji skarżącego i stwierdził, że spełnił w tej sprawie swoją funkcję wynikającą z art. 46 § 2 Konwencji. Jednocześnie przypomniał, że pod nadzorem Komitetu władze zajmują się ogólniejszym problemem braku wyegzekwowania orzeczeń sądów krajowych w Rosji w kontekście innych zawisłych skarg. W tym czasie skarżący uzyskał kolejne wyroki na swoją korzyść. Wszystkie zostały w pełni wykonane, ale część z nich z opóźnieniem sięgającym od roku do nawet trzech lat.]

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ART. 6 KONWENCJI ORAZ ART. 1 PROTOKOŁU NR 1

46. Skarżący stwierdził, że przedłużające się niestosowanie się władz krajowych do korzystnych dla niego prawomocnych i wykonalnych wyroków naruszyło jego prawo do sądu wynikające z art. 6 Konwencji oraz prawo do poszanowania swojego mienia określone w art. 1 Protokołu nr 1, które - w zakresie, w jakim ma to znaczenie dla niniejszej sprawy - stanowią, że:

Art. 6 § 1

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez (...) sąd (...) przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym...”

Art. 1 Protokołu nr 1

„Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z podstawowymi zasadami prawa międzynarodowego...”

A. Oświadczenia stron

1. Rząd

47. Początkowo Rząd twierdził, że skarżący nie wyczerpał dostępnych krajowych środków odwoławczych. Jednak w swoich późniejszych uwagach przekazanych w odpowiedzi na uwagi skarżącego, Rząd nie podtrzymał tego zarzutu.

48. Rząd uznał również, że skarżący nie może dalej utrzymywać, że jest ofiarą zarzucanych naruszeń: szkoda spowodowana opóźnieniami w wykonaniu wyroków została zrekompensowana dodatkową waloryzacją

przyznaną przez sądy na mocy art. 208 Kodeksu Postępowania Cywilnego. Na poparcie swojego stanowiska Rząd odwołał się do określonych orzeczeń Trybunału (zwłaszcza *Nemakina przeciwko Rosji* (dec.), skarga nr 14217/04, 10 lipca 2007 r. oraz *Derkach przeciwko Rosji* (dec.), skarga nr 3352/05, 3 maja 2007 r.).

49. Rząd dowodził również, że skargi były w sposób oczywisty nieuzasadnione: w jego opinii okres od chwili, gdy kompetentne władze otrzymały niezbędne dokumenty, do chwili skutecznej wypłaty zasądzonych kwot wynosił od trzynastu dni do dziewięciu miesięcy i dlatego był rozsądny w świetle orzecznictwa Trybunału. Rząd winił skarżącego za ciągle wycofywanie tytułu wykonawczego dotyczącego wyroku z dnia 17 kwietnia 2003 roku i późniejsze przesyłanie go do różnych władz. Wyrok z 4 grudnia 2003 roku został wykonany w ciągu zaledwie sześciu miesięcy od jego rektyfikacji 9 marca 2006 roku. Wreszcie wyrok z 24 marca 2006 roku został wyegzekwowany w dwóch etapach: w większej części 2 listopada 2006 roku i w pozostałej części 17 sierpnia 2007 roku, tj. częściowa egzekucja nastąpiła w ciągu zaledwie 9 miesięcy.

50. Rząd odniósł się do skomplikowanego charakteru postępowania wykonawczego w tej sprawie, ponieważ obejmowała ona kilka wyroków. Podkreślił również obiektywne okoliczności, takie jak złożoność federalnego, wielopoziomowego systemu budżetowego i zmiany prawne, które doprowadziły do opóźnień w wykonaniu wyroków, leżących poza zakresem odpowiedzialności Rządu.

2. Skarżący

51. Skarżący zauważył, że zwracał się do różnych władz państwowych, w tym Ministerstwa Finansów, Skarbu Federacji Rosyjskiej, prokuratury i komorników, w sprawie nieregularnych wypłat i/lub opóźnień w wykonaniu korzystnych dla niego wyroków. Jego zdaniem władze państwowe powinny również wykazać należytą staranność pod tym względem, ale nie podjęły koniecznych działań. Uważał, że zaskakująco krótkie opóźnienia w egzekucji wyroków z dnia 22 maja 2007 roku i 21 sierpnia 2007 roku były wynikiem decyzji Trybunału o zakomunikowaniu Rządowi jego skargi.

52. W odniesieniu do pozostałych trzech wyroków, skarżący nie zgodził się z wyliczeniem okresów zwłoki przedstawionym przez Rząd. Twierdził, że opóźnienie w egzekucji wyroku z 17 kwietnia 2003 roku zawinione przez różne władze wynosiło łącznie 31 miesięcy. W przypadku tytułu wykonawczego dotyczącego wyroku z 4 grudnia 2003 roku Dyrekcja ds. Pracy i Rozwoju Społecznego w Szachtach przez ponad 21 miesięcy nie podjęła żadnego działania i dopiero po tym czasie złożyła wniosek do sądu o poprawę błędu arytmetycznego. Wyrok z 24 marca 2006 roku, choć tylko częściowo, nie został wyegzekwowany do sierpnia 2007 roku. Skarżący

stwierdził, że nadal jest ofiarą naruszeń art. 6 Konwencji i art. 1 Protokołu nr 1.

B. Ocena Trybunału

1. Dopuszczalność

53. Trybunał zauważa, że Rząd wyraźnie wycofał swój zarzut dotyczący niewyczerpania przez skarżącego krajowych środków odwoławczych i nie będzie rozpatrywał tej kwestii.

54. Jeśli chodzi o status ofiary w przypadku skarżącego, Trybunał zauważa, że zgodnie z art. 34 Konwencji „Trybunał może przyjmować skargi każdej osoby ... która uważa, że stała się ofiarą naruszenia przez jedną z Wysokich Układających się Stron praw zawartych w niniejszej konwencji lub jej protokołach ...”.

55. W pierwszej kolejności za zadośćuczynienie wszelkim zarzucanym naruszeniom Konwencji odpowiedzialność ponoszą władze krajowe. W tym zakresie kwestia, czy skarżący może utrzymywać, że jest ofiarą zarzucanego naruszenia, jest istotna na wszystkich etapach postępowania przewidzianego przez Konwencję (zob. *Burdov*, op. cit., § 30).

56. Trybunał przypomina, że decyzja lub środek korzystny dla skarżącego, taki jak wykonanie wyroku ze znacznym opóźnieniem, z zasady nie wystarcza, aby pozbawić skarżącego statusu „ofiary”, chyba że władze państwowe wyraźnie lub co do istoty uznały naruszenie Konwencji i przyznały stosowne zadośćuczynienie (zob. *Petrushko przeciwko Rosji* nr 36494/02, § 14-16, 24 lutego 2005 z dalszymi odwołaniami). Przyznane w ten sposób zadośćuczynienie musi być odpowiednie i wystarczające, a jeśli nie będzie spełniać tych warunków, strona poszkodowana może nadal utrzymywać, że jest ofiarą naruszenia (zob. *Scordino przeciwko Włochom (nr 1)* [Wielka Izba], nr 36813/97, § 181, ETPC 2006-...; oraz *Cocchiarella przeciwko Włochom* [Wielka Izba], nr 64886/01, § 72, ETPC 2006-...).

57. Rząd dowodził, że sądy krajowe przyznały skarżącemu odszkodowanie za opóźnienie w wykonaniu korzystnych dla niego wyroków w postaci waloryzacji kwot wstępnie przyznanych na mocy art. 208 Kodeksu Postępowania Cywilnego. Skarżący nie kwestionował tego faktu, ale twierdził, że nadal przysługuje mu status ofiary. Zatem Trybunał musi rozważyć, czy waloryzacja stanowi uznanie naruszenia Konwencji i czy pod tym względem stanowi odpowiednie i wystarczające zadośćuczynienie.

58. Po pierwsze Trybunał zauważa, że w orzeczeniach, do których odnosi się Rząd, nie przyznano wyraźnie naruszenia Konwencji. Przyznano odszkodowanie na podstawie obiektywnego faktu, że od chwili, gdy kwota stała się należna, do momentu jej wypłaty upłynął określony czas. Dlatego pojawia się pytanie, czy w tych orzeczeniach w istocie uznano, że doszło do

zarzucanych naruszeń. Jednak Trybunał uważa, że nie musi rozstrzygać w tej kwestii, ponieważ przedstawiony poniżej wniosek dotyczący tego, czy zadośćuczynienie zostało rzeczywiście przyznane, jest adekwatny i wystarczający.

59. W odniesieniu do tej kwestii Trybunał zauważa, że art. 208 Kodeksu Postępowania Cywilnego pozwala sądom jedynie na podniesienie zasądzonej kwoty zgodnie z oficjalnym wskaźnikiem cen, rekompensując w ten sposób obniżenie wartości waluty krajowej. Taka rekompensata pokrywa tylko straty wynikające z inflacji, ale nie jakiejkolwiek dalsze szkody poniesione przez skarżącego - czy to majątkowe, czy niematerialne. Rząd nie przedstawił argumentu potwierdzającego odmienny stan rzeczy. Trybunał rozpatrywał już tę kwestię przy okazji innych spraw dotyczących Rosji i stwierdził, że samo odszkodowanie za straty związane z inflacją, choć dostępne i skuteczne zarówno w systemie prawnym, jak i w praktyce, nie stanowi odpowiedniego i wystarczającego zadośćuczynienia wymaganego na mocy Konwencji (zob. *Moroko przeciwko Rosji* skarga nr 20937/07, § 27, 12 czerwca 2008). W odniesieniu do wcześniejszych orzeczeń przywołanych przez Rząd (zob. paragraf 48 powyżej) Trybunał podkreśla, że zostały one podjęte w specyficznych okolicznościach wybranych spraw (zob. *Moroko*, op. cit., § 26) i że nie wolno na ich podstawie ustalać żadnych zasad ogólnych, które byłyby sprzeczne z niniejszym stwierdzeniem Trybunału.

60. W związku z powyższym, Trybunał uznaje, że skarżący nie otrzymał odpowiedniego i wystarczającego zadośćuczynienia za rzekome naruszenia i dlatego nadal może utrzymywać, że jest ofiarą zgodnie z art. 34 Konwencji. Dlatego Trybunał odrzuca zarzut Rządu.

61. W odniesieniu do innych argumentów przedstawionych przez strony, Trybunał zauważa, że strony podniosły poważne kwestie, które wymagają rozpatrzenia istoty sprawy. W związku z powyższym Trybunał uważa, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 § 3 Konwencji i nie jest niedopuszczalna z żadnego innego powodu. W związku z powyższym należy uznać ją za dopuszczalną.

2. Istota sprawy

62. Strony nie kwestionują faktu, że pięć wyroków, których dotyczy niniejsza sprawa, w pełni wykonano, choć z pewnymi opóźnieniami. Trybunał musi jedynie rozstrzygnąć, czy opóźnienia te naruszyły postanowienia Konwencji.

63. Strony nie zgodziły się w tej kwestii w przypadku co najmniej trzech z pięciu wyroków: Rząd uważał, że opóźnienia trwały krócej niż dziesięć miesięcy i były zgodne z Konwencją, natomiast skarżący uważał, że opóźnienia były zdecydowanie dłuższe i w konsekwencji naruszały Konwencję.

64. Biorąc pod uwagę te różniące się stanowiska, Trybunał uważa za stosowne przypomnieć i wyjaśnić główne zasady ustalone wcześniejszymi wyrokami, które muszą stanowić wytyczne podczas ustalania istotnych kwestii regulowanych przepisami Konwencji.

(a) Zasady ogólne

65. Prawo do sądu chronione na podstawie art. 6 Konwencji byłoby iluzoryczne, gdyby krajowy system prawny Układającego się Państwa dopuszczał, aby ostateczne, prawomocne orzeczenie sądu było nieskuteczne na szkodę jednej ze stron. Egzekucja wyroku wydanego przez sąd musi być zatem uważana za integralną część „procesu” w rozumieniu art. 6 (zob. *Hornsby przeciwko Grecji*, 19 marca 1997, § 40, ETPC 1997-II).

66. Nieracjonalnie długie opóźnienie w wykonaniu prawomocnego wyroku może dlatego stanowić naruszenie Konwencji (zob. *Burdov przeciwko Rosji*, skarga nr 59498/00, ETPC 2002-III). Racjonalność takiego opóźnienia należy ustalić, biorąc pod uwagę w szczególności stopień złożoności postępowania wykonawczego, postawę skarżącego i kompetentnych władz oraz wysokość i charakter zasądzonej rekompensaty (zob. *Raylyan przeciwko Rosji*, skarga nr 22000/03 § 31, 15 lutego 2007).

67. Chociaż Trybunał z należnym szacunkiem odnosi się do terminów przewidzianych w przepisach prawa krajowego na przeprowadzenie postępowania wykonawczego, ich przekroczenie nie oznacza automatycznie naruszenia Konwencji. Pewne opóźnienie może być uzasadnione w określonych okolicznościach, ale w żadnym wypadku nie może ono naruszać istoty prawa chronionego art. 6 § 1 (zob. *Burdov*, op. cit., § 35). Stąd też Trybunał uznał na przykład w niedawnej sprawie dotyczącej Rosji, że łączne opóźnienie trwające dziewięć miesięcy (tyle zajęło wykonanie wyroku) nie było na pierwszy rzut oka nieuzasadnione w rozumieniu zapisów Konwencji (zob. *Moroko*, op. cit. § 43). Takie założenie nie wyłącza jednak potrzeby dokonania oceny w świetle wspomnianych wcześniej kryteriów (zob. paragraf 66 powyżej) i przy uwzględnieniu innych istotnych okoliczności (zob. *Moroko*, op. cit., § 44-45).

68. Od osoby, która uzyskała wyrok przeciwko Państwu, nie można oczekiwać, że zainicjuje oddzielne postępowanie wykonawcze (zob. *Metaxas przeciwko Grecji*, skarga nr 8415/02, § 19, 27 maja 2004). W takich przypadkach pozwane władze państwowe muszą zostać należycie powiadomione o wyroku, a w związku z tym znajdują się w dogodnej sytuacji, aby podjąć wszelkie niezbędne działania w celu spełnienia nałożonych wymogów lub przekazać sprawę do realizacji do innej kompetentnej władzy odpowiedzialnej za egzekucję wyroku. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy w obliczu nakładających się na siebie procedur związanych z wykonaniem i egzekucją wyroku, skarżący może mieć uzasadnione wątpliwości, która instytucja jest odpowiedzialna za

egzekucję lub wykonanie wyroku (zob. *Akashev przeciwko Rosji*, skarga nr 30616/05, § 21, 12 czerwca 2008).

69. Strona, która wygrała postępowanie, może zostać zobowiązana do podjęcia określonych kroków proceduralnych w celu uzyskania zasądzonej kwoty, czy to podczas dobrowolnej egzekucji wyroku przez Państwo, czy podczas egzekucji przymusowej (zob. *Shvedov przeciwko Rosji*, skarga nr 69306/01, § 29-37, 20 października 2005). W związku z powyższym, żądanie władz skierowane do skarżącego, dotyczące przedstawienia dodatkowych dokumentów, takich jak szczegóły dotyczące banku, pozwalających na egzekucję wyroku lub jej przyspieszenie, nie jest bezzasadne (zob. na zasadzie *mutatis mutandis*, *Kosmidis i Kosmidou przeciwko Grecji*, skarga nr 32141/04, § 24, 8 listopada 2007). Wymóg współpracy ze strony wierzyciela nie może jednak przekroczyć współpracy w ściśle koniecznym zakresie i w żadnym wypadku nie zwalnia władz z nałożonego na nie obowiązku dotyczącego terminowego podjęcia działań z urzędu i na podstawie dostępnych informacji - w celu poszanowania wyroku przeciwko Państwu (zob. *Akashev*, op. cit., § 22). Trybunał dlatego uważa, że od dnia, w którym wyrok przeciwko Państwu staje się prawomocny i wykonalny, zapewnienie zgodności z takim wyrokiem jest przede wszystkim obowiązkiem władz państwowych.

70. Złożoność krajowych procedur wykonawczych lub systemu budżetowego Państwa nie może zwolnić Państwa z obowiązku wynikającego z Konwencji dotyczącego zagwarantowania każdemu człowiekowi prawa do wykonania prawomocnego i wykonalnego wyroku w jego sprawie w rozsądnym terminie. Władze państwowe nie mogą również wykorzystywać argumentu braku funduszy czy innych zasobów (np. mieszkań) dla wytłumaczenia nierespektowania zasądzone wyrokiem należności (zob. *Burdov*, op. cit., § 35 i *Kukalo przeciwko Rosji*, skarga nr 63995/00, § 49, 3 listopada 2005). To po stronie Układających się Państw leży zorganizowanie swojego systemu prawnego w taki sposób, aby kompetentne władze mogły wykonać swoje zobowiązania w tym względzie (zob. na zasadzie *mutatis mutandis* sprawę *Comingersoll S.A. przeciwko Portugalii* [Wielka Izba], skarga nr 35382/97, § 24, ETPC 2000-IV oraz *Frydlender przeciwko Francji* [Wielka Izba], skarga nr 30979/96, § 45, ETPC 2000-VII).

(b) Zastosowanie powyższych zasad do obecnej sprawy

71. Na podstawie powyższych zasad Trybunał rozpatrzy opóźnienia w wyegzekwowaniu pięciu wyroków, których dotyczy niniejsza sprawa.

(i) *Wyrok Sądu Grodzkiego w Szachtach z dnia 17 kwietnia 2003 r.*

72. Wyrok sądu grodzkiego w Szachtach z dnia 17 kwietnia 2003 roku uprawomocnił się i stał się wykonalny 9 lipca 2003, a pozwane władze

miały lub powinny mieć świadomość nałożonego na nie wymogu dotyczącego zapłaty przyznanej na tamten dzień kwoty. Fakt, że skarżący przedstawił tytuł wykonawczy dopiero miesiąc później, nie wpływa na datę wejścia w życie obowiązku władzy w zakresie podporządkowania się wyrokowi. Od skarżącego nie można było oczekiwać, że zainicjuje jakiegokolwiek postępowanie wykonawcze czy podobne (zob. paragraf 68 powyżej). Poczynając od tego dnia, pozwane władze miały obowiązek samodzielnie lub we współpracy z odpowiednią władzą federalną i/lub lokalną podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia niezbędnych funduszy, które pozwoliłyby na zaspokojenie długu Państwa. Wydaje się, że pozwane władze posiadały wszystkie niezbędne elementy, takie jak adres skarżącego i szczegóły jego konta bankowego, aby w dowolnym momencie dokonać wypłaty.

73. Czas, jaki zajęło władzom podporządkowanie się wyrokowi, powinien być zatem obliczany od chwili, kiedy wyrok ten stał się ostateczny i wykonalny, tj. 9 lipca 2003 roku, do chwili, kiedy zasądzona kwota została wypłacona skarżącemu, tj. 19 sierpnia 2005 roku. Stąd też czas, jakiego potrzebowały władze na zastosowanie się do wyroku z 17 kwietnia 2003 roku, wyniósł dwa lata i jeden miesiąc.

74. Tak długie opóźnienie w wypłacie zasądzonej kwoty jest już na pierwszy rzut oka niezgodne z wymogami Konwencji określonymi powyżej i Trybunał nie znajduje żadnych okoliczności stanowiących uzasadnienie takiego stanu rzeczy.

75. Zauważa się w szczególności, że wykonanie wyroku nie było w ogóle skomplikowane: w wyroku przewidziano wypłatę kwoty pieniężnej. Skarżący nie robił żadnych przeszkód. Nie można też przypisywać mu żadnej winy za próbę uzyskania zadośćuczynienia przy pomocy komorników i Skarbu Federacji Rosyjskiej po tym, jak przez ponad dziewięć miesięcy na próżno czekał, aż pozwany dobrowolnie zastosuje się do wyroku. Z drugiej strony Trybunał zauważa, że różne władze długo przetrzymywały tytuł wykonawczy bez rezultatu, w szczególności - pozwany departament przez dziewięć miesięcy, komornicy przez cztery miesiące, a Skarb Federacji Rosyjskiej przez jedenaście miesięcy. Trybunał nie znajduje uzasadnienia tej beczynności. Złożoność wielopoziomowego systemu budżetowego, do której odnosił się Rząd, nie może uzasadniać braku odpowiedniej koordynacji między władzami i ich beczynności we wspomnianym powyżej czasie.

76. Powyższe okoliczności są według Trybunału wystarczające, aby uznać, że Państwo nie wykonało w rozsądnym terminie wyroku z 17 kwietnia 2003 roku.

(ii) Wyrok Sądu Grodzkiego w Szachtach z dnia 4 grudnia 2003 r.

77. Wyrok z dnia 4 grudnia 2003 roku stał się ostateczny 15 grudnia 2003 roku, a został wykonany 18 października 2006 roku. Czas, jakiego

potrzebowały władze na zastosowanie się do tego wyroku, wyniósł dwa lata i dziesięć miesięcy. Prawdą jest, jak wskazał Rząd, że sąd dwukrotnie wprowadzał poprawki do wyroku. Pierwszej rektyfikacji dokonano 14 listopada 2005 roku na wniosek pozwanej władzy dotyczący obniżenia pierwotnie zasądzonej kwoty o 155 RUB (4 EUR). Jednak konieczność takiej rektyfikacji może tylko w niewielkim stopniu, jeśli w ogóle, wyjaśnić ogólne opóźnienie. Rząd nie przedstawił jednak wyjaśnienia w odniesieniu do prawie dwóch lat, które upłynęły od 15 grudnia 2003 roku a 14 listopada 2005 roku. Nie poinformował również Trybunału o żadnym środku podjętym przez pozwaną władzę w celu wykonania wyroku w tym czasie. Nawet zakładając, że na późniejszym etapie władza działała z większą starannością, tak duże opóźnienie wystarczy, aby Trybunał uznał, że doszło do naruszenia prawa do wykonania wyroku w rozsądnym terminie.

(iii) Wyrok Sądu Grodzkiego w Szachtach z dnia 24 marca 2006 r.

78. Ponad wszelką wątpliwość Trybunał uznaje, że wyrok z 24 maja 2006 roku, który uprawomocnił się 22 maja 2006 roku, został wykonany 2 listopada 2006 roku, ale tylko w części. Strony również zgodziły się, że pełna egzekucja wyroku nastąpiła dopiero 17 sierpnia 2007 roku.

79. Zauważywszy, że władze działały ze stosunkowo należyta starannością, wypłacając większą część zasądzonej kwoty w ciągu sześciu miesięcy, Trybunał uważa, że art. 6 nakłada obowiązek zastosowania się do prawomocnego i wykonalnego wyroku w całości. Trybunał będzie dlatego oceniał zasadność całego okresu, który upłynął do pełnego zastosowania się do wyroku. Całkowity czas, jakiego potrzebowały władze na zastosowanie się do tego wyroku, wyniósł zatem rok i prawie trzy miesiące.

80. Jak wynika z przedstawionego stanowiska Rządu i pisma Zastępcy Prokuratora z Szachtów z dnia 29 kwietnia 2007 roku przedstawionego przez skarżącego, pełne wykonanie wyroku nie było możliwe ze względu na brak odpowiednich regulacji lub procedur na poziomie federalnym. Podwyżki zasądzone przez Sąd Grodzki w Szachtach nie zostały wypłacone skarżącemu aż do chwili przyjęcia przez Ministerstwo Finansów określonych procedur dotyczących tej kwestii (zob. paragraf 19 powyżej).

81. Jednak Trybunał nie znalazł w opinii Rządu żadnego powodu usprawiedliwiającego ponad roczne opóźnienie w przyjęciu przez Ministerstwo Finansów nowej procedury. Nie może także tłumaczyć opóźnienia obiektywnymi trudnościami, o których wspominał Rząd: wydaje się, że kwestia ta była w wyłącznej gestii Rządu. W każdym razie brak ogólnych regulacji lub procedur na poziomie federalnym nie może sam z siebie uzasadniać tak długiego opóźnienia w zastosowaniu się do prawomocnego i wykonalnego wyroku. W opinii Trybunału prawo do sądu nie byłoby skuteczne, gdyby wykonanie prawomocnego i wykonalnego

wyroku w konkretnej sprawie było uzależnione od przyjęcia przez administrację ogólnych procedur lub regulacji w danym obszarze.

82. Wreszcie, w odniesieniu do charakteru zasądzonej kwoty, Rząd dowodził, że świadczenia, których dotyczy sprawa, nie były jedynym dochodem skarżącego i dlatego były mniej ważne. Trybunał nie może zgodzić się z tym argumentem, ponieważ przynajmniej część z zasądzonych wypłat stanowiła znaczące kwoty zadośćuczynienia za uszczerbek na zdrowiu poniesiony przez skarżącego na miejscu katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu, który doprowadził do trwałej niepełnosprawności. W opinii Trybunału taka wypłata w żadnym wypadku nie może być uznana za marginalną lub nieważną z natury.

83. W tej sytuacji Trybunał uznaje, że fakt, iż władze nie zdołały w pełni zastosować się do wyroku z dnia 24 marca 2006 roku przez rok i prawie trzy miesiące, również naruszył prawo skarżącego do sądu.

(iv) Wyroki Sądu Grodzkiego w Szachtach z dnia 22 maja 2007r. i 21 sierpnia 2007 r.

84. Trybunał zauważa, że wyroki Sądu Grodzkiego w Szachtach z dnia 22 maja 2007 i 21 kwietnia 2007 stały się ostateczne odpowiednio 4 czerwca 2007 roku i 3 września 2007 roku, a zostały wykonane odpowiednio 5 grudnia 2007 roku i 3 grudnia 2007 roku. Czas potrzebny władzom na wykonanie wyroków wynosił odpowiednio sześć i trzy miesiące.

85. Skarżący odniósł się do pewnych początkowych trudności w wykonaniu poprzednich wyroków, które po zakomunikowaniu skargi Rządowi przez Trybunał zostały szybko rozwiązane. Tak czy inaczej Trybunał uznaje, że okresy odpowiednio 6 i 3 miesięcy, których potrzebowały władze na wykonanie omawianych wyroków, nie są same z siebie nierozsądne; co więcej Trybunał nie dostrzega żadnych szczególnych okoliczności, które wskazywałyby, że opóźnienia te naruszyły istotę prawa do sądu przysługującego skarżącemu.

(v) Wnioski

86. Wobec powyższego Trybunał uznaje, że z powodu opóźnienia w wykonaniu wyroków Sądu Grodzkiego w Szachtach z dnia 17 kwietnia 2003 roku, 4 grudnia 2003 roku i 24 marca 2006 roku władze naruszyły prawo skarżącego do sądu. Doszło zatem do naruszenia postanowień art. 6 Konwencji.

87. Ponieważ na podstawie prawomocnych i wykonalnych wyroków skarżącemu przysługiwało prawo do otrzymania wypłat, które mogą być uważane za „mienie” w rozumieniu art. 1 Protokołu nr 1 (zob. *Vasilopoulou przeciwko Grecji* nr 47541/99, § 22, 21 marca 2002), przedłużające się

niewykonanie tych wyroków przez władze naruszyło również prawo skarżącego do poszanowania mienia (zob. *Burdov*, op. cit., § 41). Doszło zatem do naruszenia postanowień art. 1 Protokołu nr 1.

88. Biorąc pod uwagę ustalenia przedstawione w paragrafach 84-85 powyżej Trybunał stwierdza, że nie doszło do naruszenia art. 6 i art. 1 Protokołu nr 1 w związku z wykonaniem wyroków z 22 maja 2007 roku i 21 sierpnia 2007 roku.

II. ISTNIENIE SKUTECZNYCH KRAJOWYCH ŚRODKÓW ODWOŁAWCZYCH ZGODNIE Z WYMOGIEM ART. 13 KONWENCJI

89. Skarżący nie podniósł zarzutu dotyczącego braku skutecznych krajowych środków odwoławczych w związku ze swoją skargą dotyczącą przedłużającego się niewykonania przez władze korzystnych dla skarżącego wyroków sądu krajowego. Pomimo to Trybunał zauważył, że nieskuteczność krajowych środków odwoławczych jest coraz częściej podnoszona przed Trybunałem w sprawach dotyczących niewykonania krajowych wyroków lub ich wykonania z opóźnieniem. Dlatego w niniejszej sprawie z urzędu postanowił zbadać tę kwestię w świetle art. 13 i poprosił strony o przedstawienie swoich uwag. Art. 13 stanowi, co następuje:

„Każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.”

A. Oświadczenia stron

90. Skarżący nie przedstawił żadnych konkretnych uwag na temat istnienia krajowych środków odwoławczych i ich skuteczności. W swoim wcześniejszym stanowisku wspomniał, że nieskutecznie składał swoje zażalenia do różnych władz, w tym Ministerstwa Finansów, Skarbu Federacji Rosyjskiej, prokuratury i komorników.

91. Rząd twierdził, że dostępnych było kilka skutecznych krajowych środków odwoławczych na wypadek niewykonania wyroku, z których skarżący skorzystał w niniejszej sprawie. Po pierwsze, Konstytucja gwarantuje każdemu ochronę prawną i prawo do pozwania władz państwowych za działanie lub zaniechanie. Ustawa nr 4866-1 z dnia 27 kwietnia 1993 i Rozdział 25 Kodeksu Postępowania Cywilnego dopuszcza, aby sąd potępił takie działanie lub zaniechanie, tym samym otwierając drogę do dochodzenia odszkodowania i wszczęcia postępowania karnego na

mocy art. 315 Kodeksu karnego przeciwko osobom odpowiedzialnym za opóźnienia w wykonaniu wyroku. Przytoczono przykład z orzecznictwa: orzeczeniem z dnia 13 lipca 2007 roku Leninski Sąd Rejonowy w Czeboksarach (Republika Czuwaszja) uznał zaniechanie regionalnego departamentu skarbu za bezprawne i nakazał wypłatę zasądzonej sumy w ciągu jednego dnia roboczego.

92. Po drugie Rząd stwierdził, że na podstawie Rozdziału 59 Kodeksu cywilnego można dochodzić odszkodowania za szkody materialne i niematerialne wynikające z opóźnienia w wykonaniu wyroku i że skuteczność takiego środka odwoławczego została potwierdzona w praktyce. Przytoczono cztery przykłady z orzecznictwa, w których przyznano zadośćuczynienie za szkodę niematerialną (orzeczenie z dnia 23 października 2006 roku w sprawie *Khakimowy* wydany przez Nowo-Sawinowski Sąd Rejonowy w Kazaniu, Republika Tatarstanu; orzeczenia wydane w nieoznaczonej dacie w sprawie *Akuginova i Inni* przez Sąd Grodzki w Eliście, Republika Kałmucji; orzeczenie z dnia 3 sierpnia 2004 roku w sprawie *Butko* wydany przez Kirowski Sąd Rejonowy w Astrachaniu; orzeczenie z 28 marca 2008 roku w sprawie *Shubin* wydany przez Bielecki Sąd Grodzki, Republika Baszkortostanu).

93. Po trzecie, Rząd wskazał, że art. 208 Kodeksu postępowania cywilnego i art. 395 Kodeksu cywilnego dają podstawę do dochodzenia odszkodowania za szkody materialne. Pierwszy przepis dopuszcza waloryzację zasądzonych sum, a jego zastosowanie nie jest uzależnione od ustalenia winy za opóźnienia - przytoczono kilka przykładów skutecznego zastosowania tej regulacji. Drugi przepis dopuszcza dochodzenie odsetek za zwłokę i zadośćuczynienia za dodatkowe szkody materialne wynikające z opóźnienia w wykonaniu wyroku - przedstawiono dwa orzeczenia Sądu Najwyższego w sprawach niewykonania wyroków z 2002 i 2006 roku, które oparto na tych przepisach.

94. Wreszcie Rząd poinformował, że Sąd Najwyższy przygotował projekt prawa konstytucyjnego wprowadzający krajowy środek odwoławczy przeciwko zbyt długim postępowaniom sądowym i opóźnionemu wykonywaniu wyroków, którym wkrótce zajmie się rząd.

95. Rząd stwierdził, że w ramach rosyjskiego prawa dostępnych jest wiele różnych środków odwoławczych, które należy traktować jako całość. Zostały one sformułowane w jasny sposób i są stosowane w praktyce, jak wymaga art. 13.

B. Ocena Trybunału

1. Zasady ogólne

96. Trybunał zauważa, że w art. 13 bezpośrednio wyrażono obowiązek Państw, określony w art. 1 Konwencji, w zakresie ochrony praw człowieka

przede wszystkim i w pierwszej kolejności w ramach swoich własnych systemów prawnych. Dlatego zapisy tego artykułu nakładają na Państwa obowiązek zapewnienia krajowego środka odwoławczego pozwalającego na rozpatrzenie „skargi dającej się uzasadnić” (*arguable complaint*) na gruncie Konwencji oraz na przyznanie odpowiedniego remedium (zob. *Kudła przeciwko Polsce* [Wielka Izba], skarga nr 30210/96, § 152, ETPC 2000-XI).

97. Zakres obowiązków Układających się Państw wynikających z art. 13 różni się w zależności od charakteru skargi. „Skuteczność” „środka odwoławczego” w znaczeniu art. 13 nie zależy od pewności korzystnego wyniku dla strony skarżącej. Jednocześnie środek odwoławczy wymagany na podstawie art. 13 musi być „skuteczny” zarówno z praktycznego jak i z prawnego punktu widzenia w taki sposób, że albo zapobiega rzekomemu naruszeniu lub jego kontynuacji, albo zapewnia odpowiednie zadośćuczynienie za naruszenie, do którego już doszło. Ponadto nawet jeżeli pojedynczy środek odwoławczy sam w sobie nie spełnia wymogów art. 13, może je spełniać zbiór środków odwoławczych przewidzianych w prawie krajowym (zob. *Kudła*, op. cit., § 157-158 i *Wasserman przeciwko Rosji* (nr 2), skarga nr 21071/05, § 45, 10 kwietnia 2008).

98. W odniesieniu do spraw, które dotyczą długości trwania postępowania, najbardziej skutecznym rozwiązaniem jest środek mający na celu przyspieszenie postępowania, aby uniknąć sytuacji, gdy takie postępowanie stanie się nadmiernie długotrwałe (zob. *Scordino przeciwko Włochom* [Wielka Izba], skarga nr 36813/97, § 183, ETPC 2006-V). Podobnie w sprawach dotyczących niewykonania orzeczenia sądu każdy krajowy środek zapobiegający naruszeniu poprzez zagwarantowanie terminowego wykonania orzeczenia ma z zasady największą wartość. Jednak gdy wyrok został wydany na korzyść osoby prywatnej w sprawie przeciwko Państwu, z zasady nie powinno dojść do sytuacji, gdy osoba prywatna musi korzystać z takiego środka (zob. na zasadzie *mutatis mutandis* sprawę *Metaxas*, op. cit., § 19) - ciężar zastosowania się do takiego wyroku pozostaje przede wszystkim po stronie władz państwowych, które powinny wykorzystać wszystkie środki dostępne w krajowym systemie prawnym, aby przyspieszyć wykonanie wyroku, a tym samym zapobiec naruszeniom Konwencji (zob. na zasadzie *mutatis mutandis* sprawę *Akashev*, op. cit., § 21-22).

99. Państwa mogą również zdecydować, że wprowadzą tylko środek pozwalający na dochodzenie odszkodowania, przy czym nie będzie on uważany za nieskuteczny. Tam, gdzie taki środek odszkodowawczy jest dostępny w ramach krajowego systemu prawnego, Trybunał musi pozostawić szerszy margines oceny (*margin of appreciation*) Państwu w zakresie zorganizowania go w sposób zgodny z obowiązującym w takim Państwie systemem prawnym i tradycjami oraz odpowiadający standardom życia w danym kraju. Tym niemniej Trybunał jest zobowiązany

weryfikować, czy sposób, w jaki krajowe prawo jest interpretowane i stosowane, przynosi skutki zgodne z zasadami Konwencji ustalonymi w świetle wcześniejszego orzecznictwa Trybunału (zob. *Scordino*, op. cit., § 187-191). Trybunał ustalił kluczowe kryteria weryfikacji skuteczności środka odszkodowawczego stosowanego w przypadku zbyt długiego czasu trwania postępowania sądowego. Kryteria te, które znajdują zastosowanie również w przypadkach niewykonania wyroku (zob. *Wasserman*, op. cit., § 49 i 51), są następujące:

- sprawa dotycząca odszkodowania musi być rozpatrzona w rozsądnym terminie (zob. *Scordino*, op. cit., § 195 *in fine*);
- odszkodowanie musi zostać wypłacone szybko i ogólnie nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od daty, w której wyrok przyznający odszkodowanie staje się wykonalny (*ibid.*, § 198);
- procedury regulujące sprawy dotyczące powództwa o odszkodowanie muszą być zgodne z zasadą rzetelności zagwarantowaną w art. 6 Konwencji (*ibid.*, § 200);
- zasady regulujące koszty prawne nie mogą nakładać na strony zbyt dużego obciążenia w przypadku, gdy wniesiony przez nie pozew jest uzasadniony (*ibid.*, § 201);
- wysokość odszkodowania nie może być nierozsądna w porównaniu do wypłat zasądzanych przez Trybunał w podobnych sprawach (*ibid.*, § 202-206 i 213).

100. W odniesieniu do tego ostatniego kryterium, Trybunał wskazał, że w przypadku szkód materialnych sądy krajowe znajdują się oczywiście w lepszej sytuacji, aby ustalić, czy taką stratę poniesiono i w jakim stopniu. Sytuacja jest jednak inna w przypadku szkód niematerialnych. Istnieje silne, ale podważalne domniemanie, że zbyt długie postępowanie powoduje szkodę niematerialną (zob. *Scordino*, op. cit., § 203-204 oraz *Wasserman*, op. cit., § 50). Trybunał uważa, że takie domniemanie jest szczególnie silne w przypadku dużego opóźnienia w wykonaniu przez Państwo niekorzystnego dla niego wyroku ze względu na nieuniknioną frustrację, która wynika z lekceważenia przez Państwo obowiązku zaspokojenia długu, oraz z faktu, że osoba skarżąca przeszła już drogę sądową zakończoną sukcesem.

2. Zastosowanie zasad do obecnej sprawy

(a) Środki zapobiegawcze

101. Trybunał zauważa, że już w kilku sprawach uznał, że w rosyjskim systemie prawnym nie ma środka zapobiegawczego, który mógłby przyspieszyć wykonanie wyroku niekorzystnego dla władzy państwowej (zob. *Lositskiy przeciwko Rosji*, skarga nr 24395/02, § 29-31, 14 grudnia 2006 oraz *Isakov przeciwko Rosji*, skarga nr 20745/04, § 21-22, 19 czerwca

2008). W szczególności uznał, że komornicy nie mają prawa zmusić Państwa do zapłaty zasądzzonego długu.

102. Brak możliwości wywarcia przez komorników jakiegokolwiek wpływu na wykonanie wyroku korzystnego dla powoda, nie mówiąc już o rozwiązaniu sprawy, wykazano również w niniejszej sprawie. W kwietniu i czerwcu 2004 roku komornicy wszczęli postępowania wykonawcze w związku z wyrokami z dnia 14 kwietnia i 4 grudnia 2003 roku. W lipcu 2004 roku postępowania te umorzono zanim przyniosły jakikolwiek wynik. Rostowska Dyrekcja Regionalna Ministerstwa Sprawiedliwości poinformowała skarżącego w piśmie z dnia 12 lipca 2004 roku, że komornicy nie posiadają uprawnień do zajęcia funduszy na głównym koncie bankowym władz będących dłużnikiem (*линейной суммой*), a ich konto rozliczeniowe (*расчетный счет*), na którym komornicy mogli zajmować środki, było puste.

103. Rząd uważał też, że inny środek o charakterze zapobiegawczym został przewidziany w Rozdziale 25 Kodeksu postępowania cywilnego. Jednak Trybunał przeanalizował już skuteczność tego środka i stwierdził, że sądowy środek zaskarżenia zastosowany w przypadku zaniechania po stronie władzy będącej dłużnikiem przyniosłby tylko wyrok deklaracyjny przypominający to, co i tak jasno wynikało z pierwotnego wyroku, a mianowicie, że Państwo ma zaspokoić swój dług (zob. *Moroko*, op. cit., § 25). W odniesieniu do kompetencji sądów do nakazania podjęcia działań naprawczych określonych w art. 258 Kodeksu postępowania cywilnego, ten nowy wyrok wcale nie przybliżyłby skarżącego do pożądanego przez niego celu, tj. otrzymania rzeczywistej wypłaty zasądzonej kwoty (zob. *Jasiūnienė przeciwko Litwie* (dec.), skarga nr 41510/98, 24 października 2000, oraz *Plotnikovy przeciwko Rosji*, skarga nr 43883/02, 26 § 16, 24 lutego 2005). Znaczący jest fakt, że w przypadku jedyne przykłady zastosowania tego przepisu, o którym poinformowano Trybunał (zob. paragraf 91 powyżej), Rząd nie określił, czy pozwane władze skutecznie zastosowały się do nakazu wydanego przez sąd krajowy dotyczącego zapłaty zasądzonej kwoty w ciągu jednego dnia roboczego. Dlatego Trybunał jest zdania, że środek ten nie pozwala na skuteczne zapobieganie naruszeniu wynikającemu z niewykonania wyroku przeciwko Państwu.

104. W odniesieniu do wspomnianego przez Rząd art. 315 Kodeksu karnego i oferowanego przez niego szerokiego zakresu sankcji, Trybunał nie wyklucza, że takie środki przymusu mogą przyczynić się do zmiany postawy osób i instytucji, które w sposób niedopuszczalny opóźniają wykonanie wyroków. Jednak Trybunał nie widział dowodów na jego skuteczność w praktyce. Wręcz przeciwnie, nie skorzystano z tego przepisu pomimo wielokrotnych skarg wnoszonych przez skarżącego do kompetentnych władz, w tym prokuratorów (zob. paragraf 80 powyżej). W tej sytuacji Trybunał nie może uznać skuteczności tego przepisu ani w teorii, ani w praktyce, jak wymaga tego art. 13 Konwencji.

(b) Środki odszkodowawcze*(i) Szkody materialne*

105. Trybunał kilkakrotnie rozważał kwestię skuteczności pewnych środków odszkodowawczych powoływanych przez Rząd.

106. W odniesieniu do odszkodowania za szkody materialne poniesione wskutek opóźnionego wykonania wyroku, Rząd wskazał na możliwości określone w art. 395 Kodeksu cywilnego i art. 208 Kodeksu postępowania cywilnego. Co się tyczy tego pierwszego, Trybunał otrzymał mało dowodów na skuteczność tego środka. Dwa wyroki zacytowane przez Rząd nie wystarczają, aby stwierdzić istnienie rozbudowanego i spójnego orzecznictwa w tej sprawie. Wręcz przeciwnie, w jednej z tych dwóch spraw sądy niższej instancji trzykrotnie odrzucały roszczenie o odszkodowanie złożone w oparciu o art. 395, zauważając, że wierzyciel nie udowodnił, że instytucja będąca dłużnikiem wykorzystwała niezapłaconą kwotę na własne cele i w związku z tym ponosiła odpowiedzialność na mocy tego przepisu. W tym kontekście Trybunał odsyła do swojego wniosku, że środek, którego zastosowanie jest uwarunkowane winą dłużnika, jest niepraktyczny w sprawach dotyczących niewykonania wyroków przez Państwo (zob. *Moroko*, op. cit., § 29 i paragrafy 111-113 poniżej).

107. Sytuacja jest inna w przypadku środka określonego w art. 208 Kodeksu postępowania cywilnego dopuszczającego waloryzację zasądzonych kwot pieniężnych. Trybunał zauważa, że osobom prywatnym, takim jak skarżący, często przyznawano na podstawie art. 208 Kodeksu postępowania cywilnego odszkodowanie za straty wynikające z inflacji. Szczególnie ważny jest fakt podkreślany przez Rząd i zilustrowany konkretnymi przykładami, że taka rekompensata jest obliczana i przyznawana w ramach prostej procedury bez konieczności udowadniania przez powoda winy lub działania niezgodnego z prawem po stronie władzy. Trybunał odnotowuje również, że taka rekompensata jest obliczana na podstawie obiektywnego, urzędowego wskaźnika cen detalicznych, który w rzeczywistości odzwierciedla dewaluację waluty krajowej (por. *Akkus przeciwko Turcji*, 9 lipca 1997, § 30-31, ETPC 1997-IV oraz *Aka przeciwko Turcji*, 23 września 1998, § 48-51, ETPC 1998-VI). Środek ten może zatem odpowiednio zrekompensować straty wynikające z inflacji. Fakt, że w wielu przypadkach zasądzono taką rekompensatę na rzecz skarżącego zdaje się również potwierdzać, że przepis ten jest stosowany przez sądy w sprawach dotyczących niewykonania wyroku.

108. Z drugiej strony wypłata takiej rekompensaty była opóźniona w niniejszej sprawie, co mocno podważyło skuteczność omawianego środka w praktyce. Trybunał rozumie, że władze potrzebują czasu na wypłatę odszkodowania. Przypomina jednak, że ogólnie taki okres nie powinien przekraczać sześciu miesięcy od daty, kiedy wyrok przyznający

odszkodowanie staje się wykonalny (zob. *Scordino*, op. cit., § 198) Mając na uwadze wszystkie dostępne materiały, Trybunał nie jest przekonany, czy w przypadku wypłaty odszkodowań przyznawanych przez sądy krajowe na mocy art. 208 Kodeksu postępowania cywilnego wymóg ten jest systematycznie wypełniany. Jednak nawet zakładając, że wymóg szybkiej wypłaty odszkodowania zostanie spełniony, środek ten sam w sobie nie zapewniłby wystarczającego zadośćuczynienia, ponieważ wynagradza tylko straty wynikające z dewaluacji pieniądza (zob. paragraf 59 powyżej).

(ii) *Szkody niematerialne*

109. Trybunał musi następnie rozpatrzyć, czy Rozdział 59 Kodeksu cywilnego, do którego odniósł się Rząd, stanowi skuteczny środek odwoławczy pozwalający na dochodzenie odszkodowania za szkodę niematerialną w przypadku niewykonania orzeczenia sądu. Trybunał zauważa, że dokonał już oceny skuteczności niniejszego środka w kilku ostatnich sprawach zarówno w kontekście zarówno art. 35 § 1, jak i art. 13 Konwencji.

110. Trybunał uznał, że choć uzyskanie takiego odszkodowania nie jest całkowicie wykluczone, środek ten nie daje rozsądnych szans na zakończenie sprawy z korzyścią dla powoda, ponieważ jest on w znacznej mierze uwarunkowany ustaleniem winy władz (zob. *Moroko*, op. cit., § 28-29). Rząd nie kwestionował w niniejszej sprawie faktu, że odszkodowanie na mocy Rozdziału 59 podlega takiemu warunkowi, inaczej niż waloryzacja określona w art. 208 Kodeksu postępowania cywilnego (zob. paragraf 107 powyżej).

111. Trybunał odwołuje się w tym względzie do bardzo silnego, choć podważalnego domniemania, że zbyt długie opóźnienie w wykonaniu prawomocnego i wykonalnego wyroku powoduje szkodę niematerialną (zob. paragraf 100 powyżej). Uzależnienie wypłaty odszkodowania za szkodę niematerialną w przypadku spraw dotyczących niewykonania wyroku od ustalenia winy pozwanej władzy jest zatem trudne do pogodzenia z powyższym domniemaniem. Opóźnienia w wykonaniu wyroku ustalone przez Trybunał niekoniecznie są spowodowane niedociągnięciami władzy pozwanej w danej sprawie, ale mogą wynikać z wadliwych mechanizmów na poziomie federalnym i/lub lokalnym, zwłaszcza zbyt skomplikowanych i formalistycznych procedur budżetowych i finansowych, które znacznie opóźniają przekazywanie funduszy między odpowiedzialnymi władzami, a następnie wypłatę odszkodowania ostatecznym beneficjentom.

112. Trybunał zauważa, że Kodeks cywilny wymienia ograniczoną liczbę sytuacji, w których zadośćuczynienie za szkody niematerialne można uzyskać bez względu na winę pozwanego (zwłaszcza art. 1070 § 1 i 1100). Na tej liście nie pojawia się ani przesadnie długie postępowanie, ani

opóźnienia w wykonaniu orzeczeń sądu. Kodeks przewiduje ponadto, że odszkodowanie za szkodę spowodowaną przez wymiar sprawiedliwości jest należne tylko wtedy, gdy wina sędziego zostanie ustalona ostatecznym wyrokiem skazującym (art. 1070 § 2).

113. W tym kontekście Trybunał Konstytucyjny orzekł w 2001 roku, że konstytucyjne prawo do uzyskania odszkodowania od Państwa za szkodę spowodowaną czynnościami procesowymi, w tym przesadnie długim postępowaniem, nie powinno być wiązane z osobistą winą sędziego. Odnosząc się m.in. do art. 6 Konwencji, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że parlament powinien uchwalić przepisy regulujące podstawy takiego odszkodowania i związane z nim procedury. Trybunał zauważa jednak, że nie zostały jeszcze uchwalone żadne przepisy w tej sprawie.

114. Mimo to Rząd stwierdził, przytaczając cztery konkretne przykłady z krajowego orzecznictwa, że Rozdział 59 jest skutecznie stosowany w praktyce. Trybunał zauważa, że te same przykłady zostały przywołane przez Rząd w innych podobnych sprawach, i potwierdza swoją opinię, że wydaje się, że są to raczej odizolowane przypadki niż dowód ustalonego i spójnego orzecznictwa. Dlatego wyroki te nie mogą zmienić wcześniejszego wniosku Trybunału, że omawiany środek nie jest skuteczny ani w teorii, ani w praktyce.

115. Co więcej, Trybunał zauważa, że nawet w tak wyjątkowych przypadkach zastosowania Rozdziału 59, poziom odszkodowania przyznanego z tytułu szkody niematerialnej był w tamtym czasie nieracjonalnie niski w porównaniu do zadośćuczynień zasądzanych przez Trybunał w podobnych sprawach dotyczących niewykonania wyroku. Na przykład w przywołanej przez Rząd sprawie *Butko* powód otrzymał 2 000 RUB (55 EUR) z tytułu szkody niematerialnej (decyzja z dnia 3 sierpnia 2004 roku). Taka sama kwota została przyznana z tego tytułu V. Mukhlynowej w sprawie *Akuginowa i Inni* również wspomnianej przez Rząd (decyzja z dnia 22 stycznia 2006 roku). Trybunał odnotowuje również, że ustalił już w dwóch innych sprawach, że kwoty przyznane skarżącym z tytułu szkody niematerialnej poniesionej w wyniku opóźnionego wykonania wyroków były w sposób oczywisty nieracjonalne w świetle orzecznictwa Trybunału (zob. *Wasserman*, op. cit., § 56 i *Gayvoronskiy przeciwko Rosji*, skarga nr 13519/02, § 39, 25 marca 2008 roku). W dodatku w pierwszej sprawie zadośćuczynienie zostało przyznane w zbyt długim postępowaniu, a w drugiej zostało wypłacone ze znacznym opóźnieniem.

116. Mając na uwadze wspomniane wcześniej uchybienia, Trybunał uważa, że środek odwoławczy przewidziany w Rozdziale 59 Kodeksu cywilnego nie może zostać uznany za skuteczny ani w teorii, ani w praktyce, jak wymaga art. 13 Konwencji.

(c) Podsumowanie

117. Trybunał stwierdza, że nie jest dostępny żaden skuteczny krajowy środek odwoławczy - ani zapobiegawczy, ani odszkodowawczy - który pozwoliłby na dochodzenie odpowiedniego i wystarczającego zadośćuczynienia w przypadku naruszenia Konwencji poprzez przedłużające się niewykonanie orzeczenia sądu, wydanego przeciwko Państwu lub jego instytucjom. W związku z powyższym doszło do naruszenia art. 13 Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ART. 14 KONWENCJI

118. Opierając się na art. 14 Konwencji, skarżący twierdził, że padł ofiarą dyskryminacji w wyniku zarzucanego niezastosowania przez władze w stosunku do likwidatorów katastrofy w Czarnobylu przepisów Ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym z 1998 roku (nr 125-Φ3) na takich samych zasadach jak w stosunku do innych grup zawodowych. Twierdził w szczególności, że nie otrzymał odsetek za zwłokę, które były przewidziane w tej ustawie. Rząd argumentował, że kwestia ta dotyczyła zastosowania prawa krajowego i leżała w wyłącznej kompetencji sądów krajowych.

119. Trybunał zauważa, że wyrokiem Sądu Grodzkiego w Szachtach z dnia 4 grudnia 2003 roku uznano roszczenie skarżącego złożone w oparciu o tę Ustawę (zob. paragraf 14 powyżej). W każdym wypadku skarga skarżącego dotycząca rzekomej dyskryminacji powinna zgodnie z art. 35 § 1 najpierw trafić do sądu krajowego. Jednak skarżący nie wykazał, że wyczerpał krajowe środki odwoławcze w tej kwestii. Nie uzasadnił również swoich zarzutów przed Trybunałem. W związku z powyższym Trybunał uznaje, że nie doszło do naruszenia art. 14 i odrzuca tę skargę.

IV. ZARZUT DOKONANIA NIEPEŁNEJ WYPŁATY SŁUSZNEGO ZADOŚĆUCZYNIENIA NALEŻNEGO NA PODSTAWIE WYROKU TRYBUNAŁU Z 7 MAJA 2002 ROKU

120. Skarżący w swojej skardze odniósł się również do tego, że władze nie wypłaciły mu pełnej kwoty słusznego zadośćuczynienia zasądanego wyrokiem Trybunału z 7 maja 2002 roku. Według jego obliczeń przyznana kwota 3.000 EUR wynosiła w dniu wypłaty 94.981,50 RUB, natomiast otrzymał 92.724,60 RUB. W związku z tym dochodził brakujących 2.256,90 RUB.

121. Trybunał przypomina, że zgodnie z art. 46 § 2 Konwencji nadzór nad wykonaniem jego wyroków sprawuje Komitet Ministrów (zob. paragrafy 10-11 powyżej). Trybunał nie posiada kompetencji do zbadania

tej skargi - odpowiedni wniosek powinien zostać wniesiony do Komitetu Ministrów (zob. *Haase i Inni przeciwko Niemcom* (dec.), skarga nr 34499/04, 7 lutego 2008 roku).

V. ZASTOSOWANIE ART. 46 KONWENCJI

122. Trybunał zauważa na wstępie, że niewykonywanie wyroku krajowego lub wykonywanie go z opóźnieniem stanowi powracający problem w Rosji, który doprowadził już do licznych naruszeń Konwencji. Od pierwszego orzeczenia w sprawie *Burdov* z 2002 roku Trybunał stwierdził już takie naruszenia w przypadku ponad 200 wyroków. Dlatego Trybunał uważa za stosowne rozważenie drugiej sprawy wniesionej przez tego samego skarżącego w oparciu o art. 46 Konwencji, który we właściwej części stanowi, co następuje:

„Artykuł 46 Moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków

1. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami.
2. Ostateczny wyrok Trybunału przekazuje się Komitetowi Ministrów, który czuwa nad jego wykonaniem.”

A. Oświadczenia stron

123. Skarżący stwierdził, że fakt, iż rosyjskie władze notorycznie nie wykonują wydanych przeciwko nim orzeczeń sądów krajowych, jest problemem systemowym, co potwierdziło powtarzające się w jego przypadku niewykonywanie takich orzeczeń.

124. Rząd dowodził, że ani w przypadku wykonywania wyroków, ani w przypadku stosowania krajowych środków odwoławczych problem taki nie istnieje. Argumentował, że Trybunał Konstytucyjny nie zakwestionował istnienia specjalnej procedury wykonywania orzeczeń sądu wydanych przeciwko Państwu (wyrok z dnia 14 lipca 2005 roku). Co więcej, istnieją specjalne zasady regulujące wypłatę świadczeń na rzecz ofiar katastrofy w Czarnobylu. W 2007 roku przeznaczono dodatkowo znaczne środki budżetowe na wypłatę zaległych należności wynikających z wyroków sądów krajowych, natomiast budżet na rok 2007 odzwierciedlał rzeczywiste potrzeby w zakresie takich funduszy. Rząd stwierdził, że istnieją przejrzyste mechanizmy wykonywania takich orzeczeń, zwłaszcza dotyczących ofiar katastrofy w Czarnobylu. Skomplikowany charakter takich mechanizmów wynika z wielopoziomowej struktury systemu budżetowego i potrzeby skoordynowania działań władz federalnych i lokalnych. Dodatkowo Rząd przedstawił dane statystyczne na temat wykonywania wyroków przez ministerstwa federalne i komorników.

B. Ocena Trybunału

1. Zasady ogólne

125. Trybunał zauważa, że art. 46 Konwencji interpretowany w świetle art. 1 nakłada na pozwane Państwo prawny obowiązek wdrożenia pod nadzorem Komitetu Ministrów odpowiednich środków generalnych i/lub indywidualnych zabezpieczających prawo skarżącego, które zgodnie z wyrokiem Trybunału zostało naruszone. Takie środki należy również podjąć wobec innych osób znajdujących się w sytuacji skarżącego, zwłaszcza poprzez rozwiązanie problemów, które doprowadziły do stwierdzeń Trybunału (zob. *Scozzari i Giunta przeciwko Włochom* [Wielka Izba], skarga nr 39221/98 i 41963/98, § 249, ETPC 2000 VIII; *Christine Goodwin przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [Wielka Izba], skarga nr 28957/95, § 120, ETPC 2002 VI; *Lukenda przeciwko Słowenii*, skarga nr 23032/02, § 94, ETPC 2005-X oraz *S. i Marper przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [Wielka Izba], skarga nr 30562/04 oraz 30566/04, § 134, ETPC 2008). Obowiązek ten jest konsekwentnie podkreślany przez Komitet Ministrów nadzorujący wykonanie wyroków Trybunału (zob. m.in. Uchwały tymczasowe DH(97)336 w sprawach dotyczących długości postępowania we Włoszech, DH(99)434 w sprawach dotyczących działania sił bezpieczeństwa w Turcji; ResDH(2001)65 w sprawie *Scozzari i Giunta przeciwko Włochom* (op. cit.); oraz ResDH (2006)1 w sprawach *Ryabykh przeciwko Rosji* (skarga nr 52854/99, ETPC 2003-IX) i *Volkova p. Rosji* (skarga nr 48758/99, 5 kwietnia 2005 r.)).

126. Aby ułatwić skuteczne wykonanie swoich wyroków zgodnie z tymi wytycznymi, Trybunał może przyjąć procedurę wyroku pilotażowego pozwalającą mu na ustalenie w ramach wyroku istnienia problemów strukturalnych będących przyczyną naruszeń i wskazanie środków lub działań, które pozwane państwo powinno podjąć w celu usunięcia takich naruszeń (zob. *Broniowski przeciwko Polsce* [Wielka Izba], skarga 31443/96, § 189-194 oraz sentencja wyroku, ETPC 2004-V; oraz *Hutten-Czapska przeciwko Polsce* [Wielka Izba], skarga nr 35014/97, ETPC 2006-VIII, § 231-239 i sentencja wyroku). Taki sposób orzekania stosuje się jednak przy zachowaniu odpowiedniego poszanowania dla odpowiednich funkcji organów Konwencji: ocena wdrożenia środków indywidualnych i generalnych należy do kompetencji Komitetu Ministrów na podstawie art. 46 § 2 Konwencji (zob. na zasadzie *mutatis mutandis* sprawę *Broniowski przeciwko Polsce* (ugoda) [Wielka Izba], 31443/96, § 42, ETPC 2005-IX i *Hutten-Czapska przeciwko Polsce* (ugoda) [Wielka Izba], skarga nr 35014/97, § 42, 28 kwietnia 2008).

127. Innym ważnym celem procedury wyroków pilotażowych jest zachęcenie pozwanego Państwa do rozstrzygnięcia wielu indywidualnych spraw wynikających z tego samego problemu na szczeblu krajowym, a tym samym wdrożenie zasady subsydiarności, która stanowi fundament systemu

Konwencji. W istocie, powtarzanie tych samych ustaleń w dużej liczbie spraw niekoniecznie jest najlepszym sposobem realizacji zadania Trybunału określonego w art. 19, tj. „zapewnienia przestrzegania zobowiązań wynikających dla Wysokich Układających się Stron z Konwencji i jej protokołów” osiągnąć poprzez (zob. na zasadzie *mutatis mutandis* sprawę *E.G. przeciwko Polsce* (dec.), skarga nr 50425/99, § 27, 23 września 2008). Celem procedury wyroku pilotażowego jest ułatwienie jak najszybszego i najskuteczniejszego rozwiązania dysfunkcji mającej wpływ na ochronę praw zagwarantowanych w Konwencji w ramach krajowego porządku prawnego (zob. *Wolkenberg i Inni przeciwko Polsce* (dec.), skarga nr 50003/99, § 34, 4 grudnia 2007 r.). Chociaż działanie pozwanego Państwa powinno przede wszystkim koncentrować się na rozwiązaniu tej dysfunkcji i na wprowadzeniu, gdzie to możliwe, skutecznych krajowych środków odwoławczych w odniesieniu do omawianych naruszeń, może również obejmować rozwiązania doraźne, takie jak polubowne rozwiązania wypracowane ze skarżącymi lub jednostronne propozycje działań naprawczych zgodne z wymogami Konwencji. Trybunał może zdecydować o odroczeniu terminu rozpatrywania wszystkich podobnych spraw, dając tym samym szansę pozwanemu Państwu na znalezienie różnych rozwiązań (zob. na zasadzie *mutatis mutandis* sprawę *Broniowski*, op. cit., § 198 oraz *Xenides-Arestis przeciwko Turcji*, skarga nr 46347/99, § 50, 22 grudnia 2005 roku).

128. Jednak jeżeli pozwane Państwo nie przyjmie takich środków po wyroku pilotażowym i nadal będzie naruszać Konwencję, Trybunał nie będzie miał innego wyjścia niż wznowić rozpatrywanie wszystkich podobnych skarg i wydać w nich wyrok, co pozwoli na zapewnienie skutecznego przestrzegania zapisów Konwencji (zob. na zasadzie *mutatis mutandis* sprawę *E.G.*, op. cit., § 28).

2. Zastosowanie zasad do obecnej sprawy

(a) Zastosowanie procedury wyroku pilotażowego

129. Trybunał zauważa, że niniejsza sprawa różni się w kilku aspektach od wcześniejszych „spraw pilotażowych”, takich jak np. *Broniowski i Hutten-Czapska*. W rzeczywistości osoby w tej samej sytuacji, co skarżący, niekoniecznie należą do „określonej grupy obywateli” (por. *Broniowski*, op. cit., § 189 i *Hutten-Czapska*, op. cit., § 229). Co więcej, dwa wspomniane wcześniej wyroki jako pierwsze zidentyfikowały nowe problemy strukturalne leżące u podstaw wielu późniejszych podobnych spraw, natomiast niniejsza sprawa jest rozpatrywana po tym, jak w około 200 wyrokach wyraźnie naświetlono problem niewykonywania orzeczeń w Rosji.

130. Bez względu na te różnice, Trybunał uważa za stosowne zastosowanie procedury wyroku pilotażowego w niniejszej sprawie ze względu przede wszystkim na notoryczny i uporczywy charakter problemów leżących u jej podstaw, dużą liczbę osób dotkniętych tymi problemami w Rosji i pilną potrzebę przyznania im szybkiego i odpowiedniego zadośćuczynienia na szczeblu krajowym.

(b) Istnienie praktyk niezgodnych z Konwencją

131. Trybunał stwierdza na początku, że naruszenia stwierdzone w niniejszej sprawie nie były ani wynikiem odosobnionych przypadków, ani nie można było wiązać ich z określonymi zwrotami wydarzeń w tej sprawie, a były raczej konsekwencją uchybień w przepisach prawa i/lub postępowaniach administracyjnych władz w związku z wykonywaniem prawomocnych i wykonalnych wyroków zasądzających wypłaty pieniężne od władz Państwa (por. *Broniowski*, op. cit., § 189 i *Hutten-Czapska*, op. cit., § 229).

132. Chociaż Rząd zaprzeczył takiej sytuacji w swoich dodatkowych uwagach, jego stanowisko w niniejszej sprawie jest sprzeczne z niemal niekwestionowanym uznaniem, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym, istnienia problemów strukturalnych na tym obszarze (zob. paragrafy 25 i 38-45 powyżej). Dodatkowo zdaje się, że problemy te zostały zauważone przez kompetentne władze rosyjskie (zob. w szczególności CM/Inf/DH(2006)45, op. cit.) i są raz po raz podkreślane przez Komitet Ministrów. W swoich niedawnych decyzjach Komitet zauważył, w szczególności, że omawiane problemy strukturalne w rosyjskim systemie prawnym mają dotkliwy wpływ, ze względu na swój charakter i skalę, na jego skuteczność i spowodowały liczne naruszenia Konwencji (zob. paragraf 39 powyżej).

133. Różne władze i instytucje wyrażają swoje zaniepokojenie i przedstawiają ustalenia zgodne z około 200 wyrokami Trybunału, w których podkreślano wieloaspektowość problemów strukturalnych leżących u podstaw naruszeń i które dotyczą nie tylko ofiar katastrofy w Czarnobylu, jak ma to miejsce w niniejszej sprawie, ale również innych dużych grup ludności rosyjskiej, w tym w szczególności kilku wrażliwych grup. Stąd w przypadku tego Państwa często stwierdzano opóźnienia w wykonywaniu orzeczeń sądu nakazujących wypłatę świadczeń społecznych takich jak emerytury lub dodatki na dzieci, odszkodowań za szkody poniesione podczas służby wojskowej lub odszkodowań za bezprawne ściganie. Trybunał nie może zignorować, że aktualnie toczy się przed nim około 700 spraw przeciwko Rosji dotyczących podobnych faktów i że w części tych spraw, jak np. w niniejszej, Trybunał stwierdza po raz drugi naruszenia Konwencji w odniesieniu do tego samego skarżącego (zob. *Wasserman (nr 2)*, op. cit., i *Kukalo przeciwko Rosji (nr 2)*, skarga nr 11319/04, 24 lipca

2008). Co więcej, osoby poszkodowane w wyniku niewykonania wyroku lub opóźnionego wykonania nie dysponują skutecznym środkiem odwoławczym, czy to zapobiegawczym, czy odszkodowawczym, który pozwoliłby na uzyskanie odpowiedniego i wystarczającego zadośćuczynienia na poziomie krajowym (zob. paragrafy 101-117 powyżej).

134. Dlatego też ustalenia Trybunału w związku z innymi materiałami będącymi w jego posiadaniu jasno wskazują, że takie naruszenia odzwierciedlają trwałą dysfunkcję strukturalną. Trybunał zauważa z dużym zaniepokojeniem, że do naruszeń określonych w niniejszym wyroku doszło kilka lat po pierwszym wyroku z 7 maja 2002 roku - pomimo obowiązku Rosji wynikającego z art. 46 polegającego na przyjęciu środków naprawczych i zapobiegawczych zarówno indywidualnych, jak generalnych. Trybunał zauważa w szczególności, że niezastosowanie się do jednego z wyroków korzystnych dla skarżącego trwało do sierpnia 2007 roku, głównie dlatego, że kompetentne władze nie przyjęły niezbędnych procedur (zob. paragrafy 80-81 powyżej).

135. Wobec powyższego Trybunał stwierdza, że niniejsza sytuacja musi zostać uznana za praktykę niezgodną z Konwencją (zob. *Bottazzi przeciwko Włochom* [Wielka Izba], skarga nr 34884/97, § 22, ETPC 1999-V).

(c) Środki generalne

136. Trybunał zauważa, że ustalone w niniejszej sprawie problemy leżące u podstaw naruszenia art. 6 i art. 1 Protokołu nr 1 występują na szeroką skalę i są z natury skomplikowane. Nie wynikają one z określonych przepisów czy konkretnych luk w rosyjskim prawie. Dlatego wymagane jest wprowadzenie kompleksowych i złożonych środków, o ile to możliwe o charakterze legislacyjnym i administracyjnym, obejmujących różne władze na szczeblu federalnym i lokalnym. Z zastrzeżeniem funkcji nadzorczej Komitetu Ministrów, wybór środka, za pomocą którego spełnione zostaną zobowiązania prawne Państwa pozwanego wynikające z art. 46 Konwencji, pozostaje w gestii tego Państwa przy założeniu, że środki te będą zgodne z wnioskami zawartymi w wyroku Trybunału (zob. sprawę *Scozzari i Giunta*, op. cit., § 249).

137. Trybunał zauważa, że przyjęcie takich środków było poddane szczegółowej analizie przeprowadzonej przez Komitet Ministrów we współpracy z kompetentnymi władzami ze strony rosyjskiej (zob. decyzje i dokumenty przytoczone w paragrafach 39-40). Z decyzji i dokumentów Komitetu wynika, że chociaż wdrożenie niezbędnych środków jest dalekie od zakończenia, rozważane i podejmowane są dalsze działania w tym kierunku (zob. główne kierunki przedstawione w paragrafie 40 powyżej). Trybunał zauważa, że w procesie tym pojawia się wiele skomplikowanych kwestii prawnych i praktycznych, które wykraczają poza pełnioną przez niego funkcję sądowniczą. Dlatego powstrzyma się w tych okolicznościach

od wskazania jakiegokolwiek konkretnego środka generalnego, który należałoby podjąć. Komitet Ministrów znajduje się w lepszej pozycji i jest lepiej przygotowany do monitorowania reform, które Rosja musi koniecznie wprowadzić na tym polu. Dlatego Trybunał pozostawia Komitetowi Ministrów kwestię dopilnowania, aby Federacja Rosyjska, zgodnie ze swoimi obowiązkami wynikającymi z Konwencji, przyjęła niezbędne środki odpowiadające wnioskowi Trybunału przedstawionym w niniejszym wyroku.

138. Trybunał zauważa jednak, że sytuacja jest inna w przypadku naruszenia art. 13 wynikającego z braku skutecznych krajowych środków odwoławczych. Zgodnie z art. 46 Konwencji, z ustaleń Trybunału przedstawionych w paragrafach 101-117 powyżej jasno wynika potrzeba stworzenia skutecznego krajowego środka odwoławczego lub zestawu środków odwoławczych pozwalających na przyznanie odpowiedniego i wystarczającego zadośćuczynienia dużej liczbie osób dotkniętych omawianymi naruszeniami. W świetle ustaleń Trybunału wydaje się wysoce nieprawdopodobne, aby można było stworzyć takie środki bez zmiany pewnych konkretnych punktów krajowego prawodawstwa.

139. Pod tym względem Trybunał przywiązuje dużą wagę do ustaleń rosyjskiego Trybunału Konstytucyjnego, który od stycznia 2001 roku prosi parlament o stworzenie procedury przyznawania odszkodowania za szkodę wynikającą m.in. ze zbyt długiego postępowania. Szczególnie ważne jest ustalenie odnoszące się w szczególności do art. 6 Konwencji mówiące, że odszkodowanie takie nie powinno być uwarunkowane ustaleniem winy (zob. paragrafy 32-33 powyżej). Trybunał z radością przyjął również inicjatywę legislacyjną podjętą przez Sąd Najwyższy w tym obszarze i docenia projekty ustaw złożone w parlamencie 30 września 2008 roku mające na celu wprowadzenie środków prawnych będących odpowiedzią na omawiane naruszenia (zob. paragrafy 34-36 powyżej). Trybunał zauważa z zainteresowaniem odniesienie do standardów ustalonych w ramach Konwencji jako do podstawy ustalania odszkodowania za doznane szkody oraz fakt, że średnie kwoty odszkodowań za opóźnione wykonanie wyroków były obliczane poprzez odniesienie do orzecznictwa Trybunału (zob. paragrafy 35 i 36 powyżej).

140. Jednak w kompetencji Trybunału nie leży ocena ogólnej odpowiedniości trwających reform czy określenie najbardziej odpowiedniego sposobu na stworzenie niezbędnych krajowych środków odwoławczych (zob. *Hutten-Czapska*, wyrok Wielkiej Izby, op. cit., § 239). Aby zapewnić rzeczywiście skuteczne zadośćuczynienie w odniesieniu do naruszeń omawianych praw przyznanych na mocy Konwencji Państwo może albo zmienić dotychczasowy zakres środków prawnych, albo dodać nowe środki (zob. *Lukenda*, op. cit., § 98, *Xenides-Arestis*, op. cit., § 40). Po stronie Państwa leży również zapewnienie, pod nadzorem Komitetu Ministrów, aby nowy środek lub zestaw środków spełniał zarówno w teorii,

jak i w praktyce wymogi Konwencji, jak określono w niniejszym wyroku (zob. w szczególności paragrafy 96-100 powyżej). W tym celu władze mogą również wziąć pod uwagę Zalecenie Komitetu Ministrów Rec(2004)6 dla państw członkowskich w sprawie ulepszenia krajowych środków prawnych (odwoławczych).

141. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że pozwane Państwo musi wprowadzić środek prawny, który zapewnia rzeczywiście skuteczne zadośćuczynienie za naruszenia Konwencji powstałe wskutek przedłużającego się niewykonania orzeczeń sądu wydanych przeciwko Państwu i jego instytucjom. Taki środek prawny musi być zgodny z zasadami Konwencji ustalonymi w szczególności w niniejszym wyroku i należy go wprowadzić w ciągu sześciu miesięcy od dnia, kiedy niniejszy wyrok stanie się ostateczny (por. *Xenides-Arestis*, op. cit., § 40 i punkt 5 sentencji wyroku).

(d) Zadośćuczynienie przyznawane w sprawach podobnych

142. Trybunał pragnie przypomnieć, że jednym z celów procedury wyroku pilotażowego jest umożliwienie jak najszybszego przyznania zadośćuczynienia na szczeblu krajowym dużej liczbie osób, które poniosły szkodę w wyniku problemu strukturalnego określonego w wyroku pilotażowym (zob. paragraf 127 powyżej). Dlatego też w wyroku pilotażowym Trybunał może uznać, że postępowanie we wszystkich sprawach wynikających z tego samego problemu strukturalnego zostanie odroczone na czas wdrożenia stosownych środków przez pozwane Państwo. Trybunał uznaje za stosowne przyjąć podobną metodę po wydaniu wyroku w niniejszej sprawie, rozróżniając przy tym sprawy toczące się już przed Trybunałem i te, które mogą być wniesione w przyszłości.

(i) Skargi wniesione po wydaniu niniejszego wyroku

143. Trybunał odroczy postępowanie w sprawie wszystkich nowych skarg wniesionych do Trybunału po wydaniu niniejszego wyroku, w których skarżący poruszają wyłącznie kwestię niewykonania i/lub opóźnionego wykonania wyroków sądów krajowych nakazujących władzom państwowym dokonanie wypłat pieniężnych. Odroczenie będzie skuteczne przez rok od dnia, kiedy niniejszy wyrok stanie się ostateczny. Zainteresowane osoby skarżące otrzymają odpowiednią informację.

(ii) Skargi wniesione przed wydaniem niniejszego wyroku

144. Trybunał zdecydował się jednak przyjąć inne podejście w stosunku do skarg złożonych przed wydaniem niniejszego wyroku. Zdaniem Trybunału byłoby nieuczciwe, gdyby skarżący w takich sprawach, którzy rzekomo przez lata cierpieli z powodu ciągłego naruszania ich prawa do

sądu i zwrócili się o pomoc do Trybunału, zostali wezwani przez ten Trybunał do ponownego złożenia swoich skarg do władz krajowych, czy to z powodu nowego środka, czy innego.

145. Dlatego Trybunał uważa, że pozwane Państwo musi w ciągu roku od dnia, kiedy niniejszy wyrok stanie się ostateczny, przyznać odpowiednie i wystarczające zadośćuczynienie wszystkim osobom poszkodowanym wskutek braku wypłaty lub nieracjonalnie opóźnionej wypłaty kwot przyznanych wyrokiem sądu krajowego, jeśli osoby takie wniosły swoje skargi do Trybunału przed wydaniem niniejszego wyroku i które zostały zakomunikowane Rządowi zgodnie z art. 54 § 2(b) Regulaminu Trybunału. Przypomina się, że opóźnienia w wykonaniu wyroków powinny być obliczane i oceniane w odniesieniu do wymogów określonych w Konwencji i przede wszystkim zgodnie z kryteriami przedstawionymi w niniejszym wyroku (zob. w szczególności paragrafy 66-67 i 73 powyżej). W opinii Trybunału zadośćuczynienie może nastąpić poprzez zastosowanie *proprio motu* przez władze skutecznego krajowego środka odwoławczego w tych sprawach lub poprzez rozwiązania doraźne takie jak ugody ze skarżącymi lub jednostronne propozycje działań naprawczych zgodne z wymogami Konwencji (zob. paragraf 127 powyżej).

146. Oczekując na przyjęcie krajowych środków naprawczych przez władze rosyjskie, Trybunał postanawia odroczyć postępowania sporne we wszystkich tych sprawach na rok od daty, kiedy niniejszy wyrok stanie się ostateczny. Decyzja taka będzie podjęta z zastrzeżeniem prawa Trybunału do uznania w dowolnym momencie sprawy za niedopuszczalną lub skreślenia jej z jego listy w wyniku polubownego rozstrzygnięcia sporu lub rozwiązania sprawy w inny sposób zgodnie z art. 37 lub 39 Konwencji.

VI. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

147. Art. 41 Konwencji stanowi, co następuje:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

148. Skarżący ubiegał się o łączną kwotę 40.000 EUR zadośćuczynienia z tytułu szkody materialnej i niematerialnej. Powołał się na cierpienie spowodowane powtarzającym się i uporczywym niezastosowaniem się Państwa do wyroków sądu krajowego pomimo jego pierwszej skutecznej

skargi wniesionej do Trybunału. Uzasadnił swoje roszczenie dotyczące szkody materialnej tym, że władze rzekomo nie wypłaciły mu odsetek za zwłokę należnych na mocy *Ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym z 1998 roku* (zob. punkt 118 powyżej).

149. Rząd przedstawił stanowisko, że skarżący nie poniósł szkody materialnej i że samo uznanie naruszenia będzie stanowić słuszne zadośćuczynienie za poniesione szkody. Odnosił się do kilku spraw dotyczących niewykonania wyroków, w których Trybunał przyznał skromne kwoty (*Plotnikov przeciwko Rosji*, skarga nr 43883/02, § 34, 24 lutego 2005) z tytułu szkody niematerialnej lub postanowił, że samo uznanie naruszenia wystarczy (*Poznakhirina przeciwko Rosji*, skarga nr 25964/02, 24 lutego 2005, *Shapovalova przeciwko Rosji*, skarga nr 2047/03, 5 października 2006, *Shestopalova i Inni przeciwko Rosji*, skarga nr 39866/02, 17 listopada 2005 oraz *Bobrova przeciwko Rosji* skarga nr 24654/03, 17 listopada 2005).

150. Trybunał zauważa, że odrzucił wniosek skarżącego dotyczący braku zapłaty odsetek za zwłokę wynikających z *Ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym z 1998 roku* (zob. paragraf 119 powyżej), dlatego odrzuca również roszczenie skarżącego dotyczące związanej z nim szkody materialnej.

151. W odniesieniu do szkody niematerialnej, Trybunał uznaje, że z powodu ustalonych naruszeń skarżący przeżył cierpienie psychiczne i frustrację. Trybunał uważa również, że kwestia ta jest gotowa do rozpatrzenia i może zostać rozstrzygnięta w niniejszym wyroku bez potrzeby czekania na przyjęcie środków generalnych określonych powyżej (zob. paragraf 141 powyżej).

152. Trybunał nie może zgodzić się z Rządem, że samo uznanie naruszenia będzie stanowić słuszne zadośćuczynienie za poniesione szkody. Trybunał odwołuje się w tym względzie do bardzo silnego domniemania, że niezastosowanie się do prawomocnego i wykonalnego wyroku lub opóźnione zastosowanie się do niego powoduje powstanie szkody niematerialnej (zob. paragrafy 100 i 111 powyżej). Ze zdecydowanej większości wyroków Trybunału jasno wynika, że takie naruszenia postanowień Konwencji rodzą z zasady frustrację i cierpienie, które nie mogą być zrekomensowane samym uznaniem naruszenia.

153. W tym kontekście sprawy, do których odnosił się Rząd, wydają się raczej wyjątkami. Stanowisko Trybunału w tych sprawach może być wyjaśnione ich bardzo specyficznymi okolicznościami, zwłaszcza niewielkim wymiarem zadośćuczynień zasądzanych przez sądy krajowe (mniej niż 100 EUR w większości spraw) i marginalnym znaczeniem zadośćuczynienia w stosunku do dochodów skarżących (zob. *Poznakhirina*, op. cit., § 35).

154. Trybunał pragnie przypomnieć, że ustala wysokość zadośćuczynienia za szkody niematerialne, biorąc pod uwagę takie czynniki

jak wiek skarżącego, osiągnane dochody, charakter odszkodowania przyznanego przez sąd krajowy, czas trwania postępowania wykonawczego i inne istotne aspekty (zob. *Plotnikov*, op. cit., § 34). Pod uwagę brany jest także stan zdrowia skarżącego oraz ile wyroków nie zostało wykonanych odpowiednio i/lub na czas. Wszystkie te czynniki mogą w różnym stopniu wpłynąć na przyznawane przez Trybunał zadośćuczynienia z tytułu szkody niematerialnej, a w wyjątkowych sytuacjach do nieprzyznania zadośćuczynienia w ogóle. Jednocześnie, z orzecznictwa Trybunału wynika raczej jasno, że takie zadośćuczynienia są z zasady proporcjonalne do okresu, w jakim prawomocny i wykonalny wyrok pozostawał niewykonany.

155. Wracając do okoliczności w niniejszej sprawie, Trybunał przypomina, że wyrokiem z 7 maja 2002 roku przyznał temu samemu skarżącemu kwotę 3.000 EUR z tytułu szkody niematerialnej poniesionej wskutek opóźnień w wykonaniu wyroku trwających od roku do trzech lat w ramach jurysdykcji Trybunału i dotyczących trzech wyroków sądów krajowych (zob. *Burdov*, op. cit., § 36 i 47).

156. W niniejszej sprawie ten sam skarżący poniósł szkodę wskutek porównywalnego opóźnienia w związku z podobnymi zadośćuczynieniami zasądzonymi trzema innymi wyrokami sądu krajowego. W związku z powyższym naruszenia ustalone przez Trybunał wymagałyby przyznania, co do zasady, słusznego zadośćuczynienia równego lub zbliżonego do zadośćuczynienia przyznanego wyrokiem z dnia 7 maja 2002 roku. Dodatkowo Trybunał rozważy, czy cierpienie i frustracja wynikające z niewykonania wyroku sądu krajowego mogą być spotęgowane istnieniem praktyk niezgodnych z zapisami Konwencji, jako że z zasady silnie podważa to zaufanie obywatela do systemu sądownictwa. Należy przy tym jednak wziąć pod uwagę postawę pozwanego Państwa i podejmowane przez nie próby zwalczania takich praktyk mające na celu wypełnienie obowiązków określonych w Konwencji (zob. paragraf 137 powyżej). Trybunał musi także wziąć pod uwagę szczególne okoliczności zachodzące w niniejszej sprawie. Należy uznać, że cierpienie i frustracja skarżącego nasiliły się w wyniku tego, że władze uporczywie odmawiały zaspokojenia swoich długów względem skarżącego zasądzonych wyrokiem sądu krajowego, mimo że Trybunał już w pierwszej sprawie wniesionej przez tego skarżącego uznał, że doszło do naruszenia. W wyniku tego skarżący nie miał innego wyboru niż dochodzić swoich praw w czasochłonnym postępowaniu międzynarodowym przed Trybunałem. Biorąc pod uwagę ten ważny element, Trybunał uważa, że w niniejszej sprawie stosowne byłoby podwyższone zadośćuczynienie za szkodę niematerialną.

157. Mając na uwadze powyższe i orzekając w oparciu o zasadę słuszności, zgodnie z art. 41 Konwencji, Trybunał przyznaje skarżącemu łączną kwotę 6 000 EUR za szkodę niematerialną.

B. Koszty i wydatki

158. Skarżący nie wniósł żadnych roszczeń z tytułu kosztów i wydatków. Dlatego Trybunał nie zasądza żadnego odszkodowania z tego tytułu.

C. Odsetki za zwłokę

159. Trybunał za słuszne uznaje wyznaczenie wysokości odsetek za zwłokę na podstawie marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego powiększonej o trzy punkty procentowe.

W ZWIĄZKU Z POWYŻSZYM TRYBUNAŁ JEDNOMYŚLNIE

1. *uznaje* za dopuszczalną skargę dotyczącą przedłużającego się niezastosowania się przez władze do prawomocnych i wykonalnych wyroków korzystnych dla skarżącego, a pozostałą część skargi za niedopuszczalną;
2. *orzeka*, że doszło do naruszenia postanowień art. 6 Konwencji i art. 1 Protokołu nr 1 poprzez przedłużające się niewykonanie trzech wyroków sądu krajowego przyznających skarżącemu wypłatę kwot pieniężnych ze strony władz;
3. *orzeka*, że nie doszło do naruszenia art. 6 Konwencji i art. 1 Protokołu nr 1 w związku z wykonaniem wyroków z 22 maja 2007 roku i 21 sierpnia 2007 roku;
4. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 13 Konwencji ze względu na brak skutecznych krajowych środków odwoławczych dotyczących niewykonania lub opóźnionego wykonania wyroków korzystnych dla skarżącego;
5. *orzeka*, że wyżej wspomniane naruszenia były spowodowane niezgodną z zapisami Konwencji praktyką, która polega na powtarzającym się nierespektowaniu należności wynikających z ogłoszonych wyroków, przy czym poszkodowane strony nie dysponowały żadnym skutecznym krajowym środkiem odwoławczym, aby zmienić tę sytuację;
6. *orzeka*, że pozwane Państwo musi stworzyć w ciągu sześciu miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 § 2 Konwencji, skuteczny krajowy środek odwoławczy lub zestaw takich środków, który zapewni odpowiednie i wystarczające zadośćuczynienie za niewykonanie lub opóźnione wykonanie wyroków sądu krajowego i który będzie zgodny z zasadami Konwencji określonymi w orzecznictwie Trybunału;

7. *orzeka*, że pozwane Państwo musi w ciągu roku od dnia, kiedy niniejszy wyrok stanie się ostateczny, przyznać zadośćuczynienie wszystkim osobom poszkodowanym wskutek braku wypłaty lub nieracjonalnie opóźnionej wypłaty zasądzonych kwot, jeśli osoby takie wniosły swoje skargi do Trybunału przed wydaniem niniejszego wyroku i których skargi zostały zakomunikowane Rządowi zgodnie z art. 54 § 2(b) Regulaminu Trybunału;

8. *orzeka*, że, oczekując na przyjęcie powyższych środków, Trybunał odroczy na rok od dnia, kiedy niniejszy wyrok stanie się ostateczny, postępowanie we wszystkich sprawach dotyczących wyłącznie niewykonania i/lub opóźnionego wykonania wyroków sądu krajowego nakazujących wypłatę kwot pieniężnych przez władze państwowe, zastrzegając prawo Trybunału do uznania w dowolnym momencie sprawy za niedopuszczalną lub skreślenia jej z jego listy w wyniku polubownego rozstrzygnięcia sporu lub rozwiązania sprawy w inny sposób zgodnie z art. 37 lub 39 Konwencji.

9. *orzeka*

(a) że pozwane Państwo ma zapłacić skarżącemu w ciągu trzech miesięcy od daty, w której wyrok stanie się ostateczny, kwotę 6 000 EUR (sześć tysięcy euro) powiększoną o należny podatek, z tytułu zadośćuczynienia za szkodę niematerialną, przeliczoną na ruble rosyjskie według kursu obowiązującego w dacie wypłaty;

(b) że od momentu upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe od określonych powyżej kwot, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe;

10. *oddala* pozostałą część żądania skarżącego w zakresie słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie dnia 15 stycznia 2009 r., zgodnie z art. 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

André Wampach
Zastępca Kanclerza

Christos Rozakis
Przewodniczący